

Axborotlashgan Jamiyat Tushunchasi Va Uning Mazmun Mohiyati

To‘xtasinov Adxamjon Ilxomjon o‘g‘li¹, Uralova Iroda Abduvali qizi² ¹Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, Raqamli texnologiyalar konvergensiya kafedrasida assistenti.

a.toxtasinov@tuit.uz

²Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, Raqamli texnologiyalar konvergensiya kafedrasida stajyor-o‘qituvchi. i.abduvaliyevna@tuit.uz

Annotatsiya: Jamiyat rivojlanishining zamonaviy davri axborotlashtirish jarayoni bilan ajralib turadi. Bugungi axborot davrida har qanday jamiyatda axborot hamisha mamlakat taraqqiyotining ko‘zguisi, kishilarning tafakkuri va siyosiy saviyasining shakllanishida asosiy vosita bo‘lib kelmoqda. Jahonda kechayotgan globallashtirish va integratsiya, mamlakatimizda olib borilayotgan siyosiy modernizatsiya jarayonlarida axborotning ahamiyati, xususan, axborot erkinligi va ochiqligi masalasi shaxs, jamiyat va davlat hayotida tobora muhim ahamiyat kasb etib, zamonaviy axborot tizimining shakllanganligi har qanday mamlakatning salohiyati va taraqqiyotini belgilovchi omil bo‘lib sanalmoqda.

Kalit so‘zlar: axborot, jamiyat, mediatizatsiya, kompyuterlashtirish, intellektualizatsiya, axborot texnologiyalari, axborotlashgan jamiyat.

“Axborotlashgan jamiyat” tushunchasi XX asrning oxiri - XXI asrning boshlarida dunyo xalqlarining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, va tabiiy hayotda yuz berayotgan global o‘zgarishlarni aks ettiradi. Bu tushuncha axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ulardan foydalanishning kengayishi natijasida paydo bo‘lgan jamiyat shaklidir. Xo‘sh axborotlashgan jamiyat nima? Bu savolga o‘zbek tilida nashr etilgan adabiyotlarda: “Axborotlashgan jamiyat - ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, eng avvalo, axborotni ishlab chiqarish, unga ishlov berish, saqlash va jamiyat a‘zolariga yetkazish bilan bog‘liq bo‘ladigan jamiyat”, “axborotlashgan jamiyat, ijtimoiy-iqtisodiy yo‘nalishda mehnat qiluvchilarning, fan va madaniyat vakillarining axborot, ayniqsa, uning oliy shakli bo‘lmish, dunyoviy bilimlar majmuini shakllantirish, yaratish, saqlash, qayta ishlash va xalqaro bozorda sotishni amalga oshirish bilan mashg‘ul bo‘lgan jamiyatdir”, “Axborotlashgan jamiyat - ko‘pchilik ishlovchilarning axborot, ayniqsa, uning oliy shakli bo‘lmish bilimlarni ishlab chiqarish, saqlash, kayta ishlash va sotishni amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lgan jamiyatdir”, - degan ta‘riflar berilgan.

Axborotlashgan jamiyatni ijtimoiy fenomen tarzida tushuntirib berish masalalari D.Bell, A.To‘ffler, M. Kastels, U.Rostou, P.Draker, J.Gelbreyt, F.Uebster, I.Masuda kabi olimlarning asarlarida mufassal bayon qilingan. “Axborotlashgan jamiyat” atamasi dastlab Yaponiyada vujudga kelgan. Yapon faylasuf olimi Y.Xayashi 1969-yilda Yaponiya hukumatiga “Yaponiya axborotlashgan jamiyat bardamligi siyosatiga chizgilar”, 1971-yili “Axborotlashgan jamiyat rejasi” kabi tadqiqotlarni taqdim qiladi. 1971-yildan boshlab mazkur tushuncha ilmiy jamoatchilik tomonidan keng qo‘llanila boshladi. Demak, axborotlashgan jamiyat tushunchasini birinchi bo‘lib fanga Tokio texnologik universitetining professori Y.Xayashi kiritgan. Uning fikricha, moddiy mahsulot emas, axborotlashuv mahsuloti jamiyatning shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi kuchiga aylanadi.

Jamiyatni axborotlashtirish jarayoni bir-biri bilan bog‘liq bo‘lgan uch qismdan tarkib topadi:

mediatizatsiya (lot.mediativus - vositachi) - axborot to‘plash, saqlash va tarqatish vositalarini takomillashtirish jarayoni;

kompyuterlashtirish - axborot izlash va unga ishlov berish vositalarini takomillashtirish jarayoni;

intellektualizatsiya - axborot yaratish va uni idrok etish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish, shu jumladan, sun'iy intellektdan foydalanish jarayoni.

Umuman olganda, jamiyatni axborotlashtirishni zamonaviy axborot-texnika vositalari yordamida ijtimoiy tuzilma va jarayonlarni takomillashtirish deb talqin qilish lozim. Axborotlashtirish ijtimoiy intellektualizatsiya jarayonlari bilan uyg'un holda bo'lishi kerak. Zotan, bu shaxs va u yashayotgan axborot muhitining ijodiy salohiyatini oshirish imkonini beradi. Axborotlashgan jamiyat oldingi jamiyatlardan moddiy omillar bilan emas, balki ma'naviy omillar - bilim va axborot birinchi o'rinda turishi bilan tubdan farq qiladi.

Jamiyatni axborotlashtirishning birinchi bosqichi axborotni ishlab chiqarishdir. Bu bosqichda axborot tizimlarini, platformalarini va vositalarini rivojlantirish, axborotlarni to'plash, tahlil qilish, va qayta ishlash imkoniyatlarini yaratishni o'z ichiga oladi. Bunday bosqichda axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ulardan foydalanishning kengayishi muhimdir.

Keyingi bosqich "ishlov berish"dir. Bu bosqichda axborotning ma'lumotlar bilan ishlovchi tizimlar, dasturlar yoki odamlar orqali muayyan maqsadlar uchun ishlatilishi kengayadi. Bu bosqichda avtomatlashtirilgan tizimlar, ma'lumotlar bazalari, axborot omborlari, va boshqa vositalar ishlab chiqariladi va qo'llaniladi.

Saqlash bosqichi axborotning muhafaza qilinishini o'z ichiga oladi. Bu bosqichda muhim ma'lumotlar, axborotlar, va ma'lumotlar bazalari maxfiy, ogohlantirilgan, yoki erkinlik huquqlariga ega bo'lgan shaklda saqlanadi. Bu saqlash jarayonida xavfsizlik, maxfiylik, va ma'lumotlarni himoyalash muhim ahamiyatga ega.

Oxirgi bosqich jamiyat a'zolariga yetkazishdir. Bu bosqichda axborot va ma'lumotlar muayyan o'rgangan, ishlovchi, yoki iste'mol qiluvchilar, so'ng jamiyat a'zolariga yetkaziladi. Bu jamiyat a'zolariga axborotlarni o'rganish, ularni ma'lumotlarga muayyan maqsadlar uchun qo'llash, va ularning qabul qilishlari va amal qilishlari uchun zarur axborotlarni taqdim etishni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, "axborotlashgan jamiyat"ning ko'pchilik ishlovchilarning oliy shakli, ya'ni bilim ko'nikmalarini ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va sotish bilan bog'liq bo'lgan jamiyatga aylanishi bu jarayonlarni amalga oshirishga ega. Bu jarayonlar esa axborot va bilimning o'zaro almashishini, yangi bilimlar va texnologiyalar yaratishni, ularni saqlash va ulardan foydalanishni ta'minlashni o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Christer Keller Der Begriff "Globale Informations gesells chaft "Dissertation zur Erlangung des Grades Dr. rer.pol. Colloquium: 11.06.1998 12-bet
2. Daphne R. Raban, Avishag Gordon , Dorit Geifman THE INFORMATION SOCIETY Article in Information Communication and Society · April 2011 5-bet
3. Мухамеджанова Л.А. (2021). РОЛЬ ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ. Вестник Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева. Серия: Исторические науки. Философия. Религиоведение, (2 (135)), 123-133.
4. Akhmedov, B. A., Majidov, J. M., Narimbetova, Z. A., Kuralov, Yu. A. (2020). Active, interactive and distance forms of the cluster method of learning in development of higher education. Экономика и социум, 12(79).
5. Akhmedov, B. A., Eshnazarova, M. Yu., Rustamov, U. R., Xudoyberdiyev, R. F. (2020). Cluster method of using mobile applications in the education process. Экономика и социум, 12(79).

